פרופ' דניאל פרידמן

מפגין פלסטיני במחנה הפליטים עסכר, השבוע. למצב הבלתי וסבל ביהודה ושומרון יש מחיר כבד
צילום: נאסר אישתיה, פלאש 90

בין טהרן לרמאללה

מדוע התמיכה הבינלאומית במלחמתנו הצודקת נגד איראן היא כה דלה? התשובה נעוצה במעמדה המדיני והציבורי הירוד של ישראל, פרי הבעיה הפלסטינית

המלחמה שפתח חמאס ב־7 באוקטובר נמשכת בעוה כבר יותר משנה וחצי, וכעת הגיעה לאיראן ולטהרן וגם לבתיהם של כלל תושבי מדינת ישראל. מלחמה ממושכת זו הציבה בפני ישראל בחדות ובחריפות את שתי בעיותיה המרכזיות בתחומי החוץ והביטחון: הבעיה הפלסטינית והסכנה האיראנית. אלה הן בעיות נפרדות. חמאס הוא תנועת טרור סונית, והמשטר האיראני הוא משטר טרור שיעי. הקשר ביניהם נעשה רק לצורכי המלחמה בישראל.

הבעיה הפלסטינית קיימת מאז תחילת הציונות, אך קיבלה צביון חדש לאחר מלחמת ששת הימים, שבמהלכה כבשה ישראל את רצועת עזה ואת הגדה המערבית. בעקבות זאת נמצאת תחת שליטתה מרבית הציבור הפלסטיני. לאחר מלחמת ששת הימים החליטה הממשלה, שהייתה ממשלת אחדות לאומית, לספח את מזרח ירושלים וסביבתה, ולהעניק זכות תושבות לפלסטינים בשטח שסופח. כיום יש בירושלים כ־400 אלף פלסטינים בעלי תושבות ישראלית. חלקם זכו בינתיים גם באזרחות.

לאחר מלחמת ששת הימים קמה תנועת ארץ ישראל השלמה, שפעלה להתיישבות בגדה המערבית, כשהיא חותרת לכפות על המדינה לספח שטחים אלה. ראש הממשלה יצחק רבין, בתקופת כהונתו הראשונה (1974־1977), התנגד להתיישבות זו, אך שמעון פרס תמך בה. מנחם בגין, שעלה לשלטון ב־1977, הדגיש על תמיכתו בהתיישבות ביהודה ושומרון, שהמשיכה בדרכה במסלול "חצי רשמי".

בהסכם השלום עם מצרים חתם בגין על אוטונומיה לפלסטינים, אולם את החלק הזה בהסכם החליט להפר. מאז בחר הימין במדיניות שלפיה אין בעיה פלסטינית, כשאומנם יש טרור פלסטיני – שאותו ניתן לפתור רק בכוח.

אזורי יהודה ושומרון מתנהלים בחסות משוק כפול. העמדה הישראלית הרשמית היא שיהודה ושומרון הם מחוץ לגבולות המדינה. אף אחת מממשלות הימין (גם לא הממשלה הנוכחית של "ימין על מלא") לא העזה להחליט על סיפוח שטחים ביהודה ושומרון. בה בעת המדינה עושה הכל לעידוד ההתנחלות, כשהיא מעניקה למתנחלים תחושה שהם חיים בשטח ריבוני ישראלי וכפופים לחוקי מדינת ישראל.

כאשר ישראל סיפחה את מזרח ירושלים, היא העניקה כאמור מעמד של תושבות ישראלית לפלסטינים המתגוררים במקום. לא כך היא נוהגת כלפי הפלסטינים ביהודה ושומרון, שנותרו חסרי זכויות. כלפי המתנחלים – השטח הוא בתוך ישראל, כלפי הפלסטינים – הוא מחוץ לגבולותיה.

המשחק הכפול הזה, של ריבונות אישית למתנחלים וכפיפות הפלסטינים תושבי השטחים למשטר כיבוש, נמשך כ־50 שנה. במקביל פיתח בנימין נתניהו מדיניות חדשה של תשלום רמי חסות לחמאס וקידומו על חשבון הרשות הפלסטינית.

לכל זה מצטרף טרור ערבי בשטחים, הגולש גם לישראל, כאשר בשלב הנוכחי מצליחה ישראל במידה רבה לצמצם את היקפו. לעומתו, צץ בשטחים טרור יהודי כלפי פלסטינים, שאינם זוכים להגנה ראויה. מבחינת הימין הקיצוני נדמה אולי כי המצב משתפר ואחיזתנו בשטחים רק מתחזקת. המציאות, שאולי אינה כה גלויה לעין, היא שונה.

למצב הבלתי נסבל שנוצר ביהודה ושומרון יש מחיר כבד. היו לכך בעבר מספר ביטויים, למשל בכך שהאיחוד האירופי מקפיד כי הסכמי הסחר עימו לא יחולו על השטחים ועל מה שמייצרים ומגדלים בהם. אולם הביטוי העיקרי לנזקי העמדה הישראלית הוא הגירוד העצום בתמיכה בפלסטינים, למרות מעשי הטרור הזוועתיים שהם ממשיכים לבצע.

במקביל נרשמת ירידה דרמטית במעמדה המדיני והציבורי של ישראל, תוך עלייה בעוינות כלפיה לא רק באירופה, אלא גם בארצות הברית (לרבות בחלקים נרחבים של היהדות האמריקאית), בקנדה ובבריטניה, ולמרבה התדהמה – גם באוסטרליה.

היעדר אופק לפתרון

אולי יש מי שנדמה לו שזה "לא נעים, אבל לא נורא", אך הדברים מקבלים יותר ויותר ביטויים מעשיים. ב־7 באוקטובר ביצע חמאס מעשי זוועה נוראיים, וישראל נלחמה... שאין צורקת ממנה. אך הגה, כעבור חודשים אחדים, מוציא בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג צווי מעצר נגד ראש הממשלה נתניהו ושר הביטחון יואב גלנט, ומציב אותם במעמד שווה למנהיגי הטרור מוחמד דף ויחיא סנוואר, שבינתיים הלכו לעולמם.

זה יכול היה לקרות רק לנוכח מעמדה המדיני הירוד של ישראל, פרי המדיניות של נתניהו ושל הימין הקיצוני. בינתיים מספר מדינות אירופיות הטילו סנקציות על השרים בצלאל סמוטריץ' ואיתמר בן גביר, ושוב אולי "לא נעים, אבל לא נורא" – אבל כדאי לשאול מה מידת הסיכון שהדבר יחול על הממשלה שזו מדיניותה, ואולי גם על ישראל כולה – שזו כבר קטסטרופה של ממש. בינתיים החרם האקדמי והתרבותי על ישראל מתרחב, ולא ברור כלל מתי ייעצר. בתוך כך, טורקיה הטילה למעשה חרם כלכלי על ישראל, שגורם לנזקים לא מבוטלים.

במקביל ניצבת ישראל בפני הסכנה האיראנית, שמקורה במהפכה שביצע האייתוללה חומייני במדינה זו בשנת 1979. במהלך שנים עשתה ישראל לא מעט כדי לעכב את פיתוח הנשק הגרעיני באיראן. וכאן ברור שלהיעדר פתרון לבעיה הפלסטינית יש השלכות כבדות על המאבק הקיומי מול איראן.

עם פרוץ המלחמה עם איראן, שותק נמל התעופה בן־גוריון, וישראל נמצאת במצור. סיבה אחת לכך נעוצה בחוסר היעילות של ממשלת ישראל ומשרד התחבורה, שלא דאגו לקיום תחבורה ימית יעילה. מעבר לכך, יש לנו הסכמי שלום עם ירדן ומצרים. לכאורה אין קושי לנסוע לשם ברכב ולטוס ממדינות אלה. אנשים מעטים גם עושים זאת, אבל למרבה הצער, זה פתרון לא מעשי. ישראל מקיימת קשרים ביטחוניים וקשרים כלכליים מסוימים עם מדינות אלה, אבל האיבה של עמי ירדן ומצרים כלפינו מגיעה לממדים שיצרו למעשה מצור יבשתי בגבול המזרחי והדרומי שלנו.

ושוב, אחד הגורמים המרכזיים לכך הוא היעדר אופק לפתרון הבעיה הפלסטינית – גורם שהחריף בעקבות הימשכותה של מלחמת עזה. הסדר לבעיה הפלסטינית, ואפילו הפגנת רצון אמיתי להגיע להסדר כזה – היה בכוחם לשפר בצורה דרמטית את יחסינו עם ירדן, עם מצרים וגם עם טורקיה. אולם הסדר מדיני שיתייחס לפלסטינים לא קיים בסדר היום של הממשלה הנוכחית (שהגיעה בשעתו להסדרי שקט מדומה תמורת תשלום דמי חסות לחמאס).

ויש משהו נוסף. ישראל נלחמת באיראן, שמשטרה הוא אחד המתועבים בעולם. זו מדינה שמפיצה טרור, מדכאת נשים, פוגעת קשות באוכלוסייתה שלה, ובין השאר – מוציאה להורג מאות אנשים מדי שנה. תוכניותיה הצבאיות מאיימות לא רק על ישראל, אלא על העולם כולו.

לפיכך אין להתפלא על כך שלמרות מצבה המדיני הירוד של ישראל, עדיין העולם המערבי ניצב בינתיים לצידנו, מוסרית. ובכל זאת, השאלה היא מדוע התמיכה בנו במלחמה הצודקת נגד איראן היא כה דלה וצנועה? התשובה לכך נעוצה במעמדה המדיני והציבורי הירוד של ישראל, פרי הבעיה הפלסטינית. ישראל איננה מדינה אהודה, וכל שניתן לומר הוא שאיראן שנואה יותר. יש לקוות שהמאבק בשלטון הזוועות האיראני יסתיים בהצלחה, ושהאיום האיראני יוסר.

אולם אפילו אם כך יקרה, תישאר הבעיה הפלסטינית בעינה. הפלסטינים לא יתפוגגו ולא "יתפנו מרצון". הסדר הבעיה הפלסטינית יישאר אינטרס מרכזי של ישראל. הסדר כזה יאפשר לישראל להצטרף לברית אזורית עם סעודיה ועם מדינות נוספות. יש לזכור שהנושא הפלסטיני משמש לאיראן אחד מהנימוקים למלחמתה ב"ישות הציונית". בהיעדר עילה זו, יצטמצם הסיכון שאיראן או מדינה מוסלמית אחרת תציב בראש מעייניה את המלחמה בישראל.

במילים אחרות, פתרון הבעיה האיראנית, שיש לקוות שיושג, לא פותר את הבעיה הפלסטינית. הסוגיה הפלסטינית היא נפרדת. פתרונה קשה ומסובך, אך הוא מגביר את הסיכוי לשלום אזורי, ויתרום לשיקום מעמדנו בעולם. ❖

tguvot@maariv.co.il